

20 mai 2024

**Deputat în Parlamentul
Republicii Moldova**

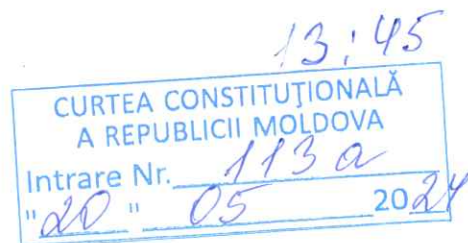
**CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
A REPUBLICII MOLDOVA**

str. Alexandru Lăpușneanu nr. 28,
Chișinău MD 2004, Republica Moldova

SESIZARE

prezentată în conformitate cu articolul 25 lit. g) din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională și articolele 38 alin.(1) lit. g) și 39 din Codul Jurisdicției Constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995

**pentru controlul constituționalității Legii nr. 109 din 26 aprilie 2024
privind implementarea parțială a votului prin corespondență.**

I – AUTORUL SESIZĂRII

Deputați în Parlamentul Republicii Moldova
Bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt 105,

II – OBIECTUL SESIZĂRII

Prezenta sesizare are drept obiect examinarea constituționalității Legii nr.109 din 26 aprilie 2024 privind implementarea parțială a votului prin corespondență.

III – EXPUNEREA PRETINSEI SAU A PRETINSELOR ÎNCĂLCĂRI ALE CONSTITUȚIEI, PRECUM ȘI A ARGUMENTELOR ÎN SPRIJINUL ACESTOR AFIRMAȚII

La 26 aprilie 2024, Parlamentul a adoptat Legea privind implementarea parțială votului prin corespondență, care în opinia autorului sesizării prezintă riscuri de neconstituționalitate.

Legea instituie conceptul, procedura și particularitățile unei metode alternative de vot, numită vot prin corespondență – exercitată în străinătate cu utilizarea serviciilor poștale.

A priori, legiuitorul a camuflat efectul „pilot” al legii, redenumind titlul „pilotare” în „implementare parțială”, dar indicînd în același timp la art. 1 alin. (2): [...] cetățenii Republicii Moldova a dreptului de a alege printr-o metodă alternativă de vot, **precum și verificarea oportunității implementării acestei metode cu titlu permanent.**

Deci, scopul legii este de a verifica oportunitatea respectivei metode de vot? În acest sens, subliniem chestiunea privind efectele juridice ale acestei legi.

Astfel, esența respectivei proceduri de vot se rezumă la următoarea procedură: alegătorul care a fost inclus în lista electorală pentru votul prin corespondență și a primit plicul cu buletinul sau buletinele de vot, votează personal prin bifarea opțiunii sale în buletinul de vot, și expediază plicul care conține buletinul de vot către Biroul electoral al secției de vot.

Totodată, art. 5 alin. (1) instituie metoda anticipativă de vot: Prin derogare de la art. (8) alin. (1) și art. 75 din Codul electoral nr. 325/2022, votarea prin corespondență se efectuează anticipat, înainte de ziua alegerilor.

La rîndul său alin. (2) prevede: Expedierea buletinelor de vot pentru votarea prin corespondență începe cel târziu cu 20 de zile înainte de ziua alegerilor. Recepționarea plicurilor exterioare de către birourile electorale ale secțiilor de votare pentru votul prin corespondență se finalizează cu 3 zile înainte de ziua alegerilor. Această reglementare fiind înserată în textul legii nr.109 **prin metoda derogării legislative.**

Cu titlu de norme discriminatorii, legiuitorul a instituit criteriile de selecție a statelor în care urmează să fie implementată metoda votului prin corespondență, astfel art.8 prevede:

La stabilirea țărilor unde se va implementa votul prin corespondență se va ține cont de următoarele criterii:

- a) lipsa secțiilor de votare în țara-gazdă sau distanța mare până la cea mai apropiată secție de votare constituită anterior;
- b) experiența implementării votului prin corespondență în țara-gazdă;
- c) înregistrarea prealabilă la scrutinul electoral precedent a cel puțin 30 de cereri;
- d) siguranța și fiabilitatea serviciilor poștale/de curierat.

În același timp, aliniatul (2) al articolului 8, operează cu reglemenarea pe care o considerăm afectată de lipsa calității legii, precum și instituie aprecieri subiective: Exercitarea dreptului de vot prin corespondență nu se poate realiza în țările cu care Republica Moldova nu are stabilite relații diplomatice, în țările aflate în conflicte militare și în țările **care nu**

respectă standardele internaționale privind desfășurarea alegerilor libere și corecte.

Astfel, legiuitorul sa rezumat la statele după cum urmează: Statele Unite ale Americii, Canada, Regatul Norvegiei, Regatul Suediei, Republica Finlanda și Republica Islanda, iar prin textul „**țările care nu respectă standardele internaționale privind desfășurarea alegerilor libere și corecte**”, a creat instrumentul juridic prin care poate exclude implementarea votului prin corespondență în oricare stat, pe care îl va califica drept fiind non-standard al alegerilor libere și corecte.

Subsidiar, legea criticată prevede în art.25 alin.(4) că, dacă alegătorul s-a înregistrat sau a votat prin corespondență, la prezentarea sa fizică la o secție de votare, biroul electoral al secției de votare îi eliberează o singură dată, un nou buletin de vot. Acest caz va fi menționat în procesul-verbal cu privire la rezultatele numărării voturilor realizat de biroul electoral al secției de votare pentru votul prin corespondență, fiind indicat la rubrica „numărul buletinelor de vot neutilizate și anulate”, precum și în lista electorală.

Or, respectiva normă crează premisă legislativă pentru votarea duplicitară. Asta pentru că nu există o metodă reversibilă, adică votul prin corespondență odată utilizat și expediat către BESV, nu mai poate fi identificat pentru anulare.-Prin urmare, același cetățean poate vota de două ori.

Precum și nici art.28 din Lege nr. 109/2024, nu reglementează procedură declarării drept fiind nevalabil a buletinului de vot, în cazul în care alegătorul a recurs la metoda prevăzută de art.25 alin.(4), adică votînd prin corespondență, ulterior în ziua alegerilor, s-a prezentat fizic la secția de vot și a exprimat votul.

Cum va fi indentificat buletinul de vot prin corespondență al cetățeanului X, pentru a fi anulat în asemenea caz?

Art.21 din Legea contestată prevede: Tipărirea buletinelor de vot pentru votul prin corespondență, pentru ambele tururi de scrutin, se asigură de Comisia Electorală Centrală. Buletinele de vot se tipăresc cel târziu cu 21 de zile înainte de ziua alegerilor, într-o cantitate corespunzătoare numărului de alegători, și se expediază consiliului electoral de circumscripție corespunzător. Pe fiecare buletin de vot se aplică două numere, care corespund numărului de ordine al circumscripției și numărului de ordine al secției de votare respective.

Totodată, potrivit Codului Electoral art.146 alin. (4): al doilea tur de scrutin are loc la două săptămâni de la data primului tur de scrutin.

Prin urmare, legiuitorul nu a prevăzut mecanismul expedierii buletinelor de vot către alegător, în perioada de 14 zile prevăzută de Codul electoral. Totodată, nici expedierea acestora înainte de turul I nu este posibilă din considerente firești. Cum va fi asigurat dreptul la vot în asemenea condiții?

Or, art.32 alin. (2) prevede că: Plicurile exterioare sunt expediate de alegător în timp util, astfel încât să fie recepționate de către biroul electoral al secției de votare pentru votul prin corespondență cel târziu în ziua de joi înainte de ziua alegerilor în cadrul celui de-al doilea tur de scrutin. Din respectiva normă, rezultă întrebarea, dacă este posibil să fie asigurată expedierea/livrarea buletinelor de vot pentru turul doi, în termen de 14 zile?

Literalmente, rubrica viciilor de neconstituționalitate ale legii criticate este încununată de prevederea art. 35 alin. (2) potrivit căreia „aplicarea” (pilotarea)/implementarea votului prin corespondență va avea loc în următorul scrutin național după intrarea în vigoare a prezentei legi, în Statele Unite ale Americii, Canada, Regatul Norvegiei, Regatul Suediei, Republica Finlanda și Republica Islanda.

Deși este un „experiment” electoral, exersarea acestui vot doar în respectivele state, demonstrează preferințele politicului de a „pilotă” acest vot doar în statele în care statisticele electorale demonstrează loialitatea alegătorilor pentru partidul de guvernare. Or, prin prisma

principiului imparțialității electorale pilotarea unei asemenea metode de vot ar presupune aplicarea aleatorie în cadrul unui șir de state alese aleatoriu, pentru a demonstra randamentul practic în diverse state, nu doar pentru regiunile favorabile unui partid politic.

Complementar, cu privire la condiția temporală care trebuie respectată la modificarea elementelor fundamentale ale legislației electorale, în Hotărârea nr.11/2019 Curtea Constituțională a statuat că marja de discreție pe care o acordă Constituția legislatorului organic în materia reglementării sistemului electoral și a organizării și desfășurării alegerilor poate fi restrânsă, în eventualitatea în care măsurile legislative noi nu fac obiectul unei dezbateri parlamentare corespunzătoare.

Codul bunelor practici în materie electorală, adoptat de către Comisia europeană pentru democrație prin drept („Comisia de la Veneția”) în cadrul celei de-a 52 Reuniune Plenară (Veneția, 18-19 octombrie 2002), conține câteva reguli care trebuie respectate atunci când se urmărește modificarea legislației electorale. Una dintre acestea constă în faptul că elementele fundamentale ale legislației electorale, în special sistemul electoral propriu-zis, compunerea comisiilor electorale și constituirea circumscriptiilor electorale, nu trebuie amendate decât cu cel puțin un an înainte de alegeri, sau trebuie înscrise în Constituție sau formulate într-un act cu o forță juridică mai mare decât cea a unei legi ordinare.

Comisia de la Veneția subliniază că libertatea de a alege un sistem electoral ține de decizia suverană a statului, însă această decizie poate fi exercitată sub rezerva respectării principiilor și regulilor societății democratice, inclusiv a regulii potrivit căreia modificarea sistemului electoral trebuie să aibă loc cu cel puțin un an înaintea alegerilor. Modificarea frecventă a sistemului electoral ar fi, de asemenea, contrară bunelor practici în materie electorală (punctul 65 din Codul bunelor practici în materie electorală).

Curtea observă că, potrivit Comisiei de la Veneția, o modalitate de evitare a manipulărilor ar fi stabilirea în Constituție sau într-un act normativ cu o forță superioară legilor ordinare a elementelor celor mai sensibile în materie electorală (sistemul electoral propriu-zis, compunerea comisiilor electorale, circumscriptiile sau regulile de constituire a circumscriptiilor). O altă soluție, mai flexibilă, ar fi cea a stabilirii în Constituție a condiției potrivit căreia, în cazul amendării legii electorale, vechiul sistem rămâne aplicabil în cazul viitoarelor alegeri – cel puțin dacă acestea vor avea loc în anul care vine – și că sistemul nou va aplicat abia la scrutinele ulterioare (punctul 66 din Cod).

Comisia de la Veneția și Consiliul pentru Alegeri Democratice reamintesc la punctul 11 din Aviz că orice modificare de amploare a legislației electorale presupune dezbateri și consultări publice minuțioase nu doar între partidele politice reprezentate în Parlament, ci și între actorii relevanți din afara Parlamentului și societatea civilă, fapt care trebuie să conducă la apariția unui consens larg. Reformele electorale, în special cele cu caracter fundamental cum ar fi schimbarea sistemului electoral, trebuie să urmărească o mai bună realizare a intereselor alegătorilor și trebuie să evite orice percepție care favorizează vreun partid politic. Dacă sunt modificate în vreun fel elementele fundamentale ale legislației electorale, inclusiv sistemul electoral, acest fapt trebuie să aibă loc cu mult înainte de următoarele alegeri și, în orice caz, cu cel puțin un an înainte.

Comisia de la Veneția a mai emis o Declarație interpretativă privind stabilitatea legislației electorale, la cea de-a 65-a reuniune plenară a sa de la Veneția, pe 15-17 decembrie 2005. Potrivit Comisiei de la Veneția, textul „Elementele fundamentale ale dreptului electoral, în special cele referitoare la sistemul electoral adecvat, la compunerea comisiilor electorale și la trasarea circumscriptiilor nu ar trebui supuse amendamentelor mai devreme de un an înaintea alegerilor sau ar trebui înscrise în constituție sau într-o lege cu forță mai mare decât legile ordinare”. Codul bunelor practici în materie electorală trebuie interpretat astfel încât „principiul potrivit căruia elementele fundamentale ale dreptului electoral nu ar trebui supuse amendării cu mai puțin de un an înaintea alegerilor să nu aibă prioritate față de celelalte principii ale Codului bunelor practici în materie electorală”. Principiul în discuție vizează doar

elementele fundamentale ale legislației electorale, atunci când acestea sunt prevăzute de legile ordinare. Sunt considerate elemente fundamentale: - sistemul electoral, i.e. normele referitoare la transformarea voturilor în locuri în Parlament; - normele referitoare la statutul de membru în comisia electorală sau într-o altă instituție care organizează procesul electoral; - trasarea limitelor circumscripțiilor și normele referitoare la distribuirea locurilor între circumscripții.

Declarația interpretativă a Comisiei de la Veneția susține că, în general, orice reformare a legislației electorale trebuie să aibă loc suficient de devreme pentru a putea fi aplicată cu succes în cadrul procesului electoral.

Curtea Europeană a menționat că, deși Comisia de la Veneția s-a limitat la trei elemente electorale care nu pot fi modificate cu un an înainte de alegeri, condițiile de participare la alegeri impuse posibililor candidați constituie, de asemenea, reguli electorale fundamentale care nu pot fi modificate cu puțin timp înainte de alegeri. Practica de a introduce cu puțin timp înainte de data alegerilor exigențe noi pentru înregistrarea în campanie a candidaților este incompatibilă cu ordinea democratică. În acest sens, Curtea Europeană a constatat o încălcare a articolului 3 din Protocolul nr. 1 la Convenție în situația în care prevederile legale cu privire la înregistrarea candidaților în campanie electorală au fost modificate cu doar câteva luni înainte de alegeri (*a se vedea cauza Ekoglasnost v. Bulgaria, 6 noiembrie 2012, § 69 et. seq.*).

Un nou sistem electoral ar putea fi implementat în cadrul unor alegeri parlamentare ordinare, cu condiția adoptării sale cu cel puțin un an înainte de alegeri. În orice caz, modificarea sistemului electoral pretinde existența unei legislații clare și cuprinzătoare, care respectă standardele și recomandările internaționale, existența unui consens național larg în această privință, organizarea de consultări publice extinse cu toate părțile relevante interesate și luarea unui angajament politic privind aplicarea în totalitate a legislației electorale cu bună-credință.

Aducem un exemplu al implementării votului prin corespondență în statele citate de autorul legii, cazul este reflectat în presă¹.

„Spre exemplu, un cetățean care locuiește în Elveția spune că a primit plicul cu buletinul de vot pe data de 24 noiembrie, l-a ridicat în ziua următoare, iar pe 26 noiembrie l-a trimis înapoi în țară cu opțiunea de vot, însă a primit ulterior o informare cu privire la faptul că acesta nu a ajuns la AEP până la data limită.”

„Sunt însă probleme mult mai mari în Malta, ne-a scris un alt telespectator, acolo unde plicul cu buletinul de vot a sosit de abia la data de 30 noiembrie și, bineînțeles, nu a mai ajuns înapoi în țară cu opțiunea sa de vot, în timp util.”

„La București nu au ajuns în timp util diferența între 35.880 și 21.600. Aproximativ 14.000 de voturi nu au ajuns în țară deloc, sau până la data limită. Poșta Română a trimis 35.880 de plicuri în străinătate și au sosit 21.600. Diferența poate să nu fi ajuns la cetățeni - o dată, și a doua oară, aceste plicuri ori să nu fi plecat, ori să fi plecat în termen inutil”

Situația problematică a voturilor prin corespondență din acest an nu este o premieră. Diferențe între numărul de plicuri trimise și numărul de voturi înregistrate au mai fost și în 2016, respectiv 2019. 2016 - Alegeri parlamentare: 8.889 de plicuri cu buletine trimise de AEP, 4.561 de voturi înregistrate. 2019 - Alegeri prezidențiale: 35.000 de plicuri trimise, 17.503 voturi înregistrate.

¹<https://www.digi24.ro/alegeri-parlamentare-2020/nereguli-la-votul-prin-corespondenta-mii-de-voturi-ale-romanilor-din-di-aspura-nu-au-fost-inregistrate-explicatiile-sefului-aep-1412642>

O altă opinie, afirmă că²: Una dintre hibeale votului prin corespondență este posibilitatea ridicată de fraudă electorală și încălcarea confidențialității votului. „Nu vreau să credeți că sunt împotriva votului prin corespondență, dar vreau să știm care sunt riscurile. Măsurile de vot alternativ nu asigură securitatea votului. Nu este garantat că, dacă plicul a venit pe numele tău, o să votezi chiar tu sau un alt membru al familiei. Nimeni nu menționează ce s-a întâmplat la alegerile din Marea Britanie, unde s-au dat imagini în care se tranzacționau voturile. Cineva le dădea o sumă de bani și trimitea plicurile în numele lor“, a arătat Marian Muhuleț, director în cadrul Autorității Electorale Permanente (AEP).

Reamintim că, privit sub aspect comparat, cu practica României, de unde afirmă autorii că s-au inspirat. Menționăm că începând cu anul 2007, legea votului prin corespondență a intrat într-un travaliu de 8 ani de zile, timp în care amânările, tergiversările, incertitudinile, ambiguitățile și orgoliile politice au fost elementele-cheie care au făcut ca diferite proiecte să se plimbe între cele două camere ale Parlamentului, pentru ca într-un final, toate să fie abandonate. Partea pozitivă a acestor proiecte abandonate a fost conturarea fermă a voinței adoptării în primă fază a legii votului prin corespondență (prin scrisori poștale adresate fie ambasadelor României din străinătate, fie direct Ministerului de Externe) și ulterior, a Legii votului electronic. Aceasta a însemnat că legislativul și autoritățile implicate în elaborarea și analizarea diferitelor proiecte de lege și-au cristalizat treptat o imagine destul de clară cu privire la ce ar fi bine să se creeze, anume, mai întâi o lege a votului prin corespondență, și, ulterior, atunci când sistemul electoral va fi suficient de matur și securizat, o lege a votului electronic. Problema a constat întotdeauna în identificarea mecanismelor procedurale de implementare a legii, la aceasta contribuind, în mod decisiv, lipsa unei voințe politice clare, încheiate în acest sens, precum și lipsa de coordonare a autorităților publice implicate pe parcursul procedurii legislative.

Relevant cazului, observăm opinia critică a asociației PromoLex³, potrivit căreia:

- Pentru a asigura desfășurarea alegerilor în conformitate cu principiile comune ale patrimoniului electoral european, care formează fundamentul fiecărei societăți democratice, trebuie respectate cinci norme fundamentale: sufragiul trebuie să fie universal, egal, liber, secret și direct. Mai mult decât atât, alegerile trebuie organizate periodic. Ansamblul acestor principii constituie patrimoniul electoral European.

- În cazul acestui proiect de lege, fiind propusă pilotarea votului prin corespondență doar pentru alegătorii din SUA și Canada, și având în vedere efectele juridice ale acestui exercițiu de pilotare, nu putem vorbi despre universalitatea și egalitatea votului. Respectiv, considerăm că aceste principii ar putea fi asigurate dacă votul prin corespondență ar fi disponibil tuturor alegătorilor care se vor înregistra pentru utilizarea acestei metode alternative de vot.

- În context, mai amintim că Pactul internațional pentru drepturile civile și politice⁷ (ICCPR) prevede la art. 25, lit. b) că fiecare cetățean trebuie să aibă dreptul și oportunitatea/ posibilitatea, fără nici o distincție menționată în art. 2 și fără restricții nerezonabile, de a alege și a fi ales în alegeri autentice, periodice (...). Aceasta presupune că dreptul de a alege nu trebuie garantat doar de jure, dar și de facto. Astfel că statele trebuie să ia măsuri pozitive pentru a da efect dreptului de participare. Astfel de măsuri pozitive pot include, de exemplu, înregistrarea eficientă a alegătorilor, care să fie cât mai cuprinzătoare posibil, și amplasarea convenabilă a secțiilor de votare. Corespunzător, facilitarea dreptului de a alege, prin votul prin corespondență, doar pentru alegătorii din unele state, ar putea fi percepută ca o măsură discriminatorie sau nerezonabilă.

² <https://adevarul.ro/politica/care-sunt-provocarile-votului-prin-corespondenta-1636418.html>

³ https://promolex.md/wp-content/uploads/2024/03/Opinie_Promo-LEX_Vot_corespondenta.pdf

- În același timp, Curtea Constituțională a notat anterior că egalitatea votului nu presupune obligativitatea exercitării acestuia în condiții identice atât în țară, cât și peste hotare, or cetățenii din țară și din afara ei se află în situații juridice diferite (HCC 34/2016, § 110). Acest argument a fost exprimat în sensul în care alegătorii din străinătate nu pot beneficia de aceleași condiții ca și alegătorii din țară pentru exprimarea votului. Respectiv, Asociația Promo-LEX consideră că, introducerea votului prin corespondență ar respecta atât principiile enunțate mai sus, cât și prevederile constituționale dacă această măsură va fi disponibilă tuturor alegătorilor aflați peste hotare.

- Ca orice metodă alternativă de vot, care se desfășoară în afara secției de votare, votul prin corespondență prezintă riscuri de a fi supus unor presiuni externe sau poate fi vulnerabil la corupție. În astfel de cazuri, asigurarea unui vot secret și liber exprimat nu poate fi total sub controlul statutului, și corespunzător nu poate fi garantat. Din această perspectivă, se impune o analiză riguroasă a modului în care introducerea votului prin corespondență poate fi fezabilă, fără a afecta integritatea și credibilitatea votului.

- O altă îngrijorare majoră ține de încălcarea principiului stabilității legislației electorale, dacă în proiectul de lege se va insista în continuare pe completarea sistemului organelor electorale cu organe electorale inferioare care nu sunt prevăzute de Codul electoral. Reamintim că, potrivit art. 11 din Cod, "sistemul electoral și modalitatea de constituire a circumscripțiilor electorale sau a organelor electorale nu pot fi modificate decât cu cel puțin un an înainte de scrutinul național". Mai mult, având în vedere scopul declarat al legii (crearea cadrului normativ necesar pentru pilotarea votului prin corespondență și verificarea oportunității implementării acestei metode în bază permanentă) dar și aplicabilitatea acesteia pentru un singur scrutin, considerăm că adoptarea unei legi electorale cu caracter temporar este nejustificată și poate crea precedente periculoase.

- Pe lângă neclaritățile privind aplicabilitatea principiilor discutate mai sus, ar exista anumite incertitudini și asupra faptului dacă normele constituționale admit votarea anticipată, or art. 38 alin. (2) din Constituție prevede dreptul de vot al cetățenilor care au împlinit, până în ziua alegerilor inclusiv, vârsta de 18 ani. Corespunzător, aplicabilitatea acestei norme, în cazul votului prin corespondență este pusă la îndoială în cazul alegătorilor care împlinesc vârsta de 18 ani, până în ziua alegerilor, dar după expirarea perioadei de recepționare a votului prin corespondență.

- Totodată, observăm că, proiectul de lege organică supus consultării publice derogă de la un șir de prevederi ale Codului electoral. De exemplu, este stabilit un nou tip de listă electorală, care nu este prevăzută de cadrul legal și normativ, sau tipărirea buletinelor de vot de către alegători în contextul celui de al doilea tur de scrutin. Pe de o parte, este vorba de o lege „ad-hoc” de pilotare, care pare a fi valabilă doar pentru alegerile prezidențiale din toamna 2024. Totuși, considerăm că existența unor prevederi diferite care vor reglementa același scrutin poate provoca neclarități printre funcționarii electorali și ceilalți participanți la proces cu privire la claritatea și previzibilitatea procesului electoral. Solicităm autorităților să explice și să reglementeze univoc neclaritățile și ambiguitățile legislative care pun sub semnul întrebării stabilitatea procedurilor electorale.

Astfel, nu doar normele criticate *supra*, ci și legea în ansamblu denotă încălcarea prevederilor Constituției Republicii Moldova, în special prevederile art.38.

Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice din 1966, la care se face referință în art. 4 din Constituție, prevede că orice cetățean are dreptul și trebuie să aibă posibilitatea, fără nicio discriminare și fără restricții rezonabile, de a alege și de a fi ales, în cadrul unor alegeri periodice, oneste, cu sufragiu universal și egal și cu scrutin secret, asigurând exprimarea liberă a voinței alegătorului.

Tot aici, normele criticate contravin plenar principiilor electorale, precum:

Universalitatea sufragiului. Realizarea dreptului electoral nu depinde de sex, rasă, naționalitate, limbă, proveniența socială, funcția deținută sau exercitată, genul de activitate, religie, aspirații politice, reședință, avere sau de alte criterii și circumstanțe.

Egalitatea alegerilor. Acest principiu stabilește că toți cetățenii participă la alegeri în condiții egale. Acest principiu se asigură prin acordarea tuturor alegătorilor a unor posibilități egale din punct de vedere juridic, începând cu înaintarea candidaților, participarea la campania electorală și votarea propriu-zisă.

Egalitatea dreptului electoral se asigură înainte de toate prin includerea alegătorului doar într-o singură listă dintr-o singură circumscripție electorală, astfel încât acesta să participe la alegerea organului electiv doar o singură dată. În cadrul oricărui scrutin, fiecare alegător are dreptul la un singur vot.

Votarea directă presupune că cetățenii Republicii Moldova cu drept de vot își exprimă opțiunile electorale, voința lor în procesul alegerilor de orice nivel nemijlocit, fără intervenția altor persoane particulare sau oficiale. Fiecare alegător votează personal.

Secretul votului. Votarea în condiții secrete presupune excluderea controlului din partea oricăror organe sau funcționari publici, reprezentanți ai partidelor și mișcărilor politice, cetățeni asupra modului în care alegătorul și-a exprimat opțiunea electorală.

De altfel, în Hotărârea Curții Constituționale nr. 25 din 09 noiembrie 2010 a subliniat că legiuitorul are obligația de a crea condiții adecvate pentru realizarea voinței suverane a poporului pe calea exercitării drepturilor electorale de către cetățeni și, respectiv, a formării unor organe autonome și independente ale puterii publice, menite să transpună în viață interesele poporului și să garanteze drepturile și libertățile omului și cetățeanului Republicii Moldova.

În aspect comparat, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a observat multitudinea de situații prevăzute în constituțiile și legislațiile electorale ale statelor membre ale Consiliului Europei, care variază în funcție de factorii istorici și politici proprii fiecărui stat și demonstrează diversitatea soluțiilor posibile în această materie. Potrivit Codului bunelor practici în materie electorală, adoptat de Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept la cea de-a 52-a sesiune plenară din 18-19 octombrie 2002, egalitatea șanselor trebuie garantată tuturor partidelor și candidaților și trebuie să stimuleze Statul să adopte o atitudine imparțială față de ei și să aplice aceeași legislație în mod echitabil tuturor.

Complementar, Legea nr.109/2024 prezintă riscuri de neconstituționalitate din perspectiva nerespectării procedurilor parlamentare, dar și a condițiilor legiferării prevăzute de Legea nr.100/2017 cu privire la actele normative. Astfel, În conformitate cu prevederile art.32 alin. (7): Dacă, în urma avizării și consultării publice, proiectul actului normativ a fost completat cu aspecte și concepte noi sau dacă mai mult de 30% din textul proiectului actului normativ a fost modificat, acesta trebuie remis repetat spre avizare și consultare publică, din Legea nr.100 din 22.12.2017 Legea cu privire la acte normative, ceea ce nu a fost respectat.

Or, conținutul diferit al proiectului inițial și al actului adoptat este unul incontestabil și vizibil, chiar și unui observator terț neinițiat în particularitățile dreptului.

Atestăm faptul că, lipsește avizul Guvernului, or, un aviz a fost aprobat de executiv cu nr.25-158-3129 din 20 martie 2024 la Proiectul de lege privind pilotarea votului prin corespondență și nu la Legea privind implementarea parțială a votului prin corespondență nr.109 din 26 aprilie 2024. Deci, legiuitorul a recurs la fentarea procedurii corespunzătoare de avizare a proiectului de lege, în special contrar art.131 (4) din Constituție, potrivit căruia orice propunere legislativă sau amendament care atrag majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau împrumuturilor, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare **pot fi adoptate numai după ce sînt acceptate de Guvern**. Amintim că prin mai multe amendamente, publicate pe pagina web a Legislativului au fost acceptate de Parlament

majorări de cheltuieli pentru implementarea Legii nr.109 din 26 aprilie 2024 „Legea privind implementarea partiala a votului prin corespondenta”.

Complementar, Guvernul nu a prezentat nici un proiect de modificarea a Legii de stat bugetare anuale pentru anul 2024, în condițiile art.61 din Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale cu referire la majorarea cheltuielilor din bugetul de stat preconizate pentru alegerile care urmează a fi desfășurate în acest an în RM, ceea ce crează o incertitudine în societate și pune o presiune suplimentară asupra economiei țării.

Astfel, cu referire la incidența normelor Constituționale, vom contura următoarele:

Potrivit **articolului 38 din Legea Supremă**, voința poporului constituie baza puterii de stat. Această voință se exprimă prin alegeri libere, care au loc în mod periodic prin sufragiu universal, **egal, direct, secret** și liber exprimat. Această prevedere urmează să fie corelată cu art. 2 din Constituție, care prevede că suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative. Alegerile sunt modalitatea de bază și principalul mijloc juridic de formare a instituțiilor și organelor de stat și de investire a persoanelor oficiale cu atribuții publice.

Prin alegeri, poporul își selectează reprezentanții săi, iar prin mandatul încredințat, le transmite împuterniciri de realizare a suveranității, exercitând funcții cu atribuții concrete.

Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16 decembrie 1966, la care se face referință în art. 4 din Constituție, prevede că orice cetățean are dreptul și trebuie să aibă posibilitatea, fără nicio discriminare și fără restricții rezonabile, de a alege și de a fi ales, în cadrul unor alegeri periodice, oneste, cu sufragiu universal și egal și cu scrutin secret, asigurând exprimarea liberă a voinței alegătorului.

Astfel, constatăm că prevederile constituționale sunt în concordanță cu standardele internaționale general recunoscute și obligatorii pentru state în materia alegerilor. Universalitatea sufragiului. Realizarea dreptului electoral nu depinde de sex, rasă, naționalitate, limbă, proveniența socială, funcția deținută sau exercitată, genul de activitate, religie, aspirații politice, reședință, avere sau de alte criterii și circumstanțe. Este de menționat că în Republica Moldova nu există sistemul censului electoral. Actualmente, legislația noastră admite numai censul de vârstă.

Egalitatea dreptului electoral se asigură înainte de toate prin includerea alegătorului doar într-o singură listă dintr-o singură circumscripție electorală, astfel încât acesta să participe la alegerea organului electiv doar o singură dată. În cadrul oricărui scrutin, fiecare alegător are dreptul la un singur vot.

Or, prin prevederile Legii criticate, legiutorul instituie reguli (reglementări) specifice pentru alegătorii din SUA și Canada, oferindu-le dreptul la votul duplicitar, dreptul de a imprima buletine de vot (pentru turul II), dreptul de a vota anticipat (celor cu vârsta de 18 ani în ziua alegerilor), denaturând secretul votului, prin instituirea obligației de returnare a plicului exterior. Toate acestea urmînd a fi examinate și prin prisma art.16 din Constituție.

Cu referire incidența articolului 16 din Constituție, dat fiind că normele criticate în prezenta sesizare, precum și în ansamblu legea criticată instituie norme discriminatorii în raport cu cetățenii Republicii Moldova, aprecim că ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului, din art. 16 alin. (1) întărește poziția ființei umane în cadrul valorilor ocrotite de stat. Statul se obligă să respecte și să ocrotească persoana, iar Constituția stabilește că respectarea și ocrotirea persoanei sunt plasate pe primele poziții în categoria obligațiilor statului, prin urmare, și persoana se află în vârful piramidei ierarhice a valorilor ocrotite și garantate de Constituție. Lipsa măsurilor de protecție adecvate duce la încălcarea prevederilor art. 16 din Constituție, potrivit cărora respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

Egalitatea cetățenilor în fața legii urmează a fi înțeleasă ca o egalitate formală a drepturilor, care impune exercitarea dreptului real existent, fără excepții, vizând personalitatea subiectului (titularului dreptului). Fiecare persoană este înzestrată în egală măsură cu drepturi și îndatoriri, niciunei puteri nu i se permite să utilizeze în mod preferențial dreptul în interesul sau în dauna unei anumite persoane.

În sens uzual, discriminarea presupune aplicarea unui tratament diferențiat persoanelor între care nu există deosebiri din punct de vedere moral, ci numai deosebiri de alt fel – fiziologice (sex, particularități fizice) sau etnice (culoare a părului, a pielii, naționalitate). Discriminarea se definește nu doar ca o diferență, ci ca o diferență interzisă, deoarece este nelegitimă, arbitrară. Textul constituțional stabilește egalitatea tuturor cetățenilor, fără deosebire, ceea ce presupune interdicția aplicării unui tratament juridic aparte unei persoane, tratament de natură să o plaseze într-o poziție subordonată sau supraordonată față de ceilalți cetățeni.

Or, în nota informativă autorul a făcut referire la „distanțele mari dintre domiciliul alegătorului și secția de vot”, fapt care „descurajează alegătorul”. Tot aici ne întrebăm, dacă același principiu este sau nu aplicabil în statele cu suprafețe mari, unde la fel distanța dintre domiciliu și secția de vot este „descurajatoare” pentru alegător.

Spre deosebire de textele internaționale în domeniul drepturilor omului la care Republica Moldova este parte, lista criteriilor interzise de discriminare în textul art. 16 alin. (2) este una exhaustivă, lipsind sintagma sau orice alt criteriu. Totuși, în virtutea art. 4 al Constituției, care prevede că dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu actele internaționale la care Republica Moldova este parte, interdicția discriminării poate fi extinsă la alte împrejurări (situații), care vizează atribute ale ființei și personalității umane.

Cu referire la incidența art.131 alin. (4) din Constituție.

Majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau a împrumuturilor, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare, indiferent de semnificația juridică a propunerii legislative sau a amendamentului la legea bugetară anuală, au căpătat în practica parlamentară o imensă valoare politică. Acest lucru se explică prin faptul că bugetul reflectă întregul program politic al Guvernului, votarea lui de către Parlament presupunând prezentarea întregii politici guvernamentale.

Aprobarea, rectificarea sau anularea alocațiilor bugetare exercită o incontestabilă presiune asupra liniei de conduită a Guvernului. Bugetul are o funcție politică și prin influența pe care o exercită asupra regimului politic și care poate determina natura regimului politic sau stabilitatea acestuia. În acest sens, bugetul poate influența politica regimului, determinând volumul și diversitatea cheltuielilor bugetare, în corelare cu: sursele de venituri, quantumul acestora și categoria de contribuabili, fapt incontestabil, prin care norma constituțională a impus puterii legislative, în scopul evitării voluntarismului acesteia, condiția să coordoneze cu Guvernul propunerile legislative sau amendamentele în domeniul bugetar. Veniturile și cheltuielile bugetare pot influența nu numai natura regimului, dar și stabilitatea acestuia. Puterea politică și puterea bugetară interacționează strâns.

În jurisprudența sa, Curtea a constatat că adoptarea unei legi cu impact bugetar în lipsa avizului Guvernului conduce la încălcarea procedurii prevăzute de articolul 131 alin. (4) și a articolului 6 din Constituție, care obligă autoritățile statului să-și exercite atribuțiile în limitele rigorilor stabilite de Constituție.

În jurisprudența sa, Înalta Curte a stabilit că pentru a stabili dacă Parlamentul a respectat procedurile prevăzute de articolul 131 alin. (4) din Constituție, Curtea a analizat dacă au fost îndeplinite următoarele condiții: (1) dacă propunerea legislativă sau amendamentul au avut sau nu ca efect majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau a împrumuturilor, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare, și (2) dacă propunerea legislativă sau

amendamentul adoptate de către Parlament au fost acceptate în prealabil de către Guvern prin aviz.

Cu privire la respectarea celei de-a doua condiții, Curtea a reținut că, în cadrul procedurilor legislative cu impact bugetar, prevederile alineatului (4) din articolul 131 din Constituție stabilesc o dependență decizională directă a Parlamentului față de Guvern, în sensul în care existența acceptului prealabil al Guvernului în privința propunerilor legislative care implică majorarea sau reducerea cheltuielilor/veniturilor bugetare reprezintă o condiție imperativă, de la care legislativul nu poate deroga. Nerespectarea acestei condiții constituie o încălcare a procedurii stabilite de Constituție în materie de legiferare în domeniul bugetar. În jurisprudența sa, Curtea a constatat că adoptarea unei legi cu impact bugetar în lipsa avizului Guvernului conduce la încălcarea procedurii prevăzute de articolul 131 alineatele (4), (6) și a articolului 6 din Constituție, care obligă autoritățile statului să-și exercite atribuțiile în limitele rigurilor stabilite de Constituție.

Prin urmare, stabilind că adoptarea de către Parlament a Legii nr. 236 din 16 decembrie 2020 a avut loc în lipsa avizului Guvernului asupra impactului bugetar al acesteia și în lipsa avizului Guvernului asupra amendamentelor la această lege depuse de deputați, Curtea a constatat încălcarea articolelor 1 alin. (3), 6 și 131 alineatele (4) și (6) din Constituție.

Cu privire la Legea nr. 240 din 16 decembrie 2020, în primul rând, Curtea a observat că deși, prin avizul adoptat prin Hotărârea nr. 111 din 26 februarie 2020, Guvernul a avizat condiționat proiectul de lege nr. 302 din 6 decembrie 2019 și a propus modificări/completări la acest proiect, acesta însă nu s-a pronunțat asupra impactului bugetar pe care îl implică Legea contestată. Totuși, Curtea a reținut că în lipsa avizului Guvernului asupra impactului bugetar al Legii nr. 240 din 16 decembrie 2020, Parlamentul a adoptat în lectura a doua Legea respectivă.

În al doilea rând, Curtea a subliniat că, pe 10 decembrie 2020, dl deputat Serghei Sîrbu a depus un amendament la proiectul de lege nr. 302 din 6 decembrie 2019, care implică cheltuieli bugetare. Așadar, Curtea a reținut că acest amendament a fost votat în lectura a doua și inclus în Legea nr. 240 din 16 decembrie 2020 în lipsa avizului Guvernului cu privire la impactul bugetar al amendamentului.

Prin urmare, stabilind că adoptarea de către Parlament a Legii nr. 240 din 16 decembrie 2020 a avut loc în lipsa avizului Guvernului asupra impactului bugetar al acesteia și în lipsa avizului Guvernului asupra amendamentului la această lege depus de un deputat, Curtea a constatat încălcarea articolelor 1 alin. (3), 6 și 131 alineatele (4) și (6) din Constituție.

Cu referire la condițiile de calitate a legii (incidența articolului 23 din Constituție), subliniem faptul că potrivit art.1 alin.(3) din Constituție, Republica Moldova este un stat de drept și democratic, iar în jurisprudența sa constantă Curtea Constituțională reiterează importanța principiului statului de drept pentru o societate democratică.

Totodată, Înalta Curte cu titlu de principiu remarcă faptul că, exigențele statului de drept presupun *inter alia* asigurarea legalității și a certitudinii juridice, opinie similară conținându-se și în Raportul Comisiei de la Veneția privind preeminența dreptului 2011.

Curtea Constituțională a reținut constant că principiul legalității și al certitudinii juridice este esențial pentru garantarea încrederii în statul de drept și constituie protecție împotriva arbitrarului. Or, asigurarea respectivelor principii obligă statul să legifereze într-o manieră clară și previzibilă normele de drept adoptate.

Așa dar, adoptarea de către legiuitor a actelor legislative accesibile, previzibile și clare se impune prin pisma art.23 alin. (2) din Legea supremă.

În Hotărârea Curții Constituționale nr. 26 din 23 noiembrie 2010, a fost statuat că pentru a corespunde celor trei criterii de calitate – accesibilitate, previzibilitate și claritate – norma de drept trebuie să fie formulată cu suficientă precizie, astfel încât să permită persoanei să decidă asupra conduitei sale și să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțele cauzei,

consecințele acestei conduite. În caz contrar, cu toate că legea conține o normă de drept care aparent descrie conduita persoanei în situația dată, persoana poate pretinde că nu-și cunoaște drepturile și obligațiile. Într-o astfel de interpretare, norma ce nu corespunde criteriilor clarității este contrară art.23 din Constituție, care statuează obligația statului de a garanta fiecărui om dreptul de a-și cunoaște drepturile.

Necesitatea examinării calității legii de către autoritățile publice ale Republicii Moldova a fost evidențiată și în jurisprudența CtEDO pe mai multe cauze (Busuioc v. Moldova⁹, Guțu v. Moldova¹⁰). Astfel, în cauza Guțu v. Moldova, §66 (Guțu v. Moldova nr.20289/02, 7 iunie 2007): "...expresia "prevăzută de lege" nu presupune doar corespunderea cu legislația națională, dar, de asemenea, se referă la calitatea acelei legislații (a se vedea Half ord v. the United Kingdom, Reports 1997-III, p.1017, §49). Legislația națională trebuie să indice cu o claritate rezonabilă scopul și modalitatea de exercitare a discreției relevante acordate autorităților publice, pentru a asigura persoanelor nivelul minim de protecție la care cetățenii au dreptul în virtutea principiului preeminenței dreptului într-o societate democratică (a se vedea Domenichini v. Italy, Reports 1996-V, p.1800, §33)"

Totodată, CtEDO în jurisprudența sa a menționat că nu poate fi considerate „lege” decât o normă enunțată cu suficientă precizie, pentru a permite individului să-și corecteze conduita. În special, o normă este previzibilă atunci când oferă o anume garanție contra atingerilor arbitrare ale puterii publice (Amman vs. Elveția 2000).

În Hotărârea nr. 26 din 27 septembrie 2016, a fost statuat cu titlu de principiu că la elaborarea unui act normativ legiuitorul trebuie să respecte normele de tehnică legislativă pentru ca acesta să corespundă exigențelor de calitate. Astfel, pentru a exclude orice echivoc, textul legislativ trebuie să fie formulat clar, fluent și inteligibil, fără dificultăți sintactice și pasaje obscure.

Prin urmare, destinatarii trebuie să fie în măsură să prevadă consecințele ce pot decurge dintr-un act determinat doar în baza prevederilor care îl specifică, adică prin aplicarea simplă a regulilor de interpretare lingvistică sau prin aplicarea actelor subordonate acestui act.

De asemenea, textul legislativ trebuie să corespundă principiului unității materiei legislative sau corelației între textele regulatorii, pentru ca persoanele să-și poată adapta comportamentul la reglementările existente, ce exclud interpretările contradictorii sau concurența între normele de drept aplicabile. Astfel, legea trebuie să reglementeze în mod unitar, să asigure o legătură logico-juridică între dispozițiile pe care le conține, iar în cazul unor instituții juridice cu o structură complexă să prevadă elementele ce disting particularitățile lor.

Curtea reține că previzibilitatea și claritatea constituie elemente sine qua non ale constituționalității unei norme, care în activitatea de legiferare acestea nicidecum nu pot fi omise.

În concluzie: dat fiind că Legea privind pilotarea votului prin corespondență, prin utilizarea normelor cu caracter ambiguu, instituie prevederi contrare Constituției, și anume articolelor coroborate 38 și 16 din Legea Supremă, norme care compromit secretul corespondenței, norme care discriminează cetățenii pe baza criteriului teritorial, norme care permit duplicitatea votului, compromit principiul stabilității normelor electorale, care crează temei pentru votul duplicitar, norme care derogă de la standardele electorale, incertitudinea juridică a efectului de „pilotare” (implementare parțială), dar și intenția autorului legii de a conferi efectul juridic constatator pentru rezultatele „pilotării”, precum și în lipsa adoptării de către Executiv a unui aviz privind analiza impactului economic asupra bugetului, considerăm în lumina argumentelor expuse, eminamente necesară declararea acesteia drept fiind neconstituțională.

Cadrul normativ pertinent

Constituția Republicii Moldova

Articolul 1

Statul Republica Moldova

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.

Articolul 4

Drepturile și libertățile omului

(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

Articolul 5

Democrația și pluralismul politic

(1) Democrația în Republica Moldova se exercită în condițiile pluralismului politic, care este incompatibil cu dictatura și cu totalitarismul.

(2) Nici o ideologie nu poate fi instituită ca ideologie oficială a statului.

Articolul 7

Constituția, Lege Supremă

Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.

Articolul 16

Egalitatea

(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

Articolul 23

Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

(1) Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.

Articolul 38

Dreptul de vot și dreptul de a fi ales

(1) Voința poporului constituie baza puterii de stat. Această voință se exprimă prin alegeri libere, care au loc în mod periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

(2) Cetățenii Republicii Moldova au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți pînă în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcînd cei puși sub interdicție în modul stabilit de lege.

(3) Dreptul de a fi aleși le este garantat cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot, în condițiile legii.

Articolul 131

Bugetul public național

- (1) Bugetul public național cuprinde bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat și bugetele raioanelor, orașelor și satelor.
- (2) Guvernul elaborează anual proiectul bugetului de stat și bugetului asigurărilor sociale de stat, pe care le supune, separat, aprobării Parlamentului. În caz de formare a fondului extrabugetar, el se prezintă spre aprobare Parlamentului.
- (3) Dacă bugetul de stat și bugetul asigurărilor sociale de stat nu au fost adoptate prin lege cu cel puțin trei zile înainte de expirarea exercițiului bugetar, se aplică în continuare bugetul de stat și bugetul asigurărilor sociale de stat ale anului precedent, până la adoptarea noilor bugete.
- (4) Orice propunere legislativă sau amendament care atrag majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau împrumuturilor, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare pot fi adoptate numai după ce sînt acceptate de Guvern.
- (5) Bugetele raioanelor, orașelor și satelor se elaborează, se aprobă și se execută în condițiile legii.
- (6) Nici o cheltuială bugetară nu poate fi aprobată fără stabilirea sursei de finanțare.

IV – CERINȚELE AUTORULUI SESIZĂRII

Urmare celor expuse, în conformitate cu prevederile art.1, 4, 5, 7, 16, 23, 38 și 131 din Constituția Republicii Moldova, art. art.4 și 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. art. 4,38,39 din Codul Jurisdicției Constituționale.

Solicităm Înaltei Curți:

1. Admiterea spre examinare a prezentei sesizări;
2. Exercițarea controlului constituționalității și declararea drept neconstituțională a Legii nr. 109 din 26 aprilie 2024 privind implementarea parțială a votului prin corespondență.

V – DATE SUPLIMENTARE REFERITOARE LA OBIECTUL SESIZĂRII

VI - LISTA DOCUMENTELOR

VII - DECLARAȚIA ȘI SEMNATURA

Declar pe onoare ca informațiile ce figurează în prezentul formular de sesizare sunt exacte.

Cu respect,

Vladimir Voronin /
Vlad Batrancea /